

PEN NORWAY

Türkiye Seçimleri:
İfade Özgürlüğünü
Gelecekte Ne Bekliyor?

PEN Norveç'in, Halkların Demokratik Partisi'nden
milletvekili Av. **Züleyha Gülüm** ile Röportajı

Türkiye Seçimleri: İfade Özgürlüğünü Gelecekte Ne Bekliyor?

PEN Norveç olarak 2020 yılından bu yana Türkiye İddianame Projesi kapsamında Türkiye’de ifade özgürlüğü odaklı 25 ayrı iddianameyi inceledik ve Avrupa’nın farklı ülkelerinden uzman hukukçular eliyle bu iddianameler hakkında raporlar kaleme aldık. Ne yazık ki, bu çalışma iddianamelerin tamamının Türkiye’nin iç hukuku ve uluslararası hukuk kurallarına aykırı şekilde kaleme alındığını ortaya koydu.

Yine bu süre zarfında başta Gezi yargılaması olmak üzere, Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformuna karşı açılan kapatma davası, Şebnem Korur Fincancı yargılaması, Pınar Selek yargılaması, Sedef Kabaş yargılaması gibi birçok duruşmada da gözlemci olarak hazır bulunduk. Gezi yargılamasının son duruşmasında gözlerimizin önünde hak savunucusu meslektaşlarımızın tutuklanmasına da şahit olduk. Gerek yerinde gözlemlerimiz gerekse Türkiye’den her gün aldığımız haberler ne yazık ki ifade ve basın özgürlüğünün sistematik olarak ihlal edildiğini ortaya koymakta.

Türkiye’de 14 Mayıs tarihinde seçimler gerçekleşecek. Hem Cumhurbaşkanının hem de parlamentonun belirleneceği seçimler öncesi PEN Norveç olarak seçime girecek olan çok sayıda siyasi partinin temsilcisi ile röportajlar gerçekleştirerek onlarla Türkiye’de ifade ve basın özgürlüğü, hukukun üstünlüğü, adil yargılanma hakkı gibi konuları konuşma fırsatı bulduk. Ve elbette yine temsil ettikleri siyasi partinin geleceğe yönelik planlarını da kendilerine sorduk.

Bu röportaj serisi kapsamında Cumhuriyet Halk Partisi İstanbul İl Başkanı Dr. Canan Kaftancıoğlu, Halkların Demokratik Partisi’nden milletvekili Av. Züleyha Gülüm, Türkiye İşçi Partisi milletvekili gazeteci Ahmet Şık ve İyi Parti Hukuk ve Adalet Politikaları Başkanı Bahadır Erdem ile yüzyüze röportaj gerçekleştirdik. Adalet ve Kalkınma Partisi Grup Başkan Vekili Bülent Turan, Halkların Demokratik Partisi’nin eski eş başkanı tutuklu Selahattin Demirtaş, Demokrat Parti Genel Sekreteri Serhan Yücel, Demokrasi ve Atılım Partisi Hukuk ve Adalet Politikaları Başkanı Mustafa Yeneroğlu, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkan Yardımcısı Muharrem Erkek, TİP İstanbul Milletvekili adayları Zeynep Esmeray Özadikti ve Saadet Partisi Hukuk İşleri Başkanı Bülent Kaya ile ise yazılı röportajlar gerçekleştirdik.

Görüşmelerin içeriği PEN Norveç tarafından hiçbir şekilde değiştirilmemiştir, ifade edilen görüşler münferit politikacılara aittir.

Türkiye’deki bu tarihi seçimlerin herkes için temel hak ve özgürlüklerin güçlendirilmesine vesile olmasını temenni ediyoruz.

*Caroline Stockford, PEN Norveç Türkiye Danışmanı
Şerife Ceren Uysal, PEN Norveç Türkiye Hukuk Danışmanı*

PEN Norveç'in, Halkların Demokratik Partisi'nden milletvekili Av. Züleyha Gülüm ile Röportajı

Sizce bugün Türkiye'de ifade özgürlüğü ve basın özgürlüğünün varlığından söz edebilir miyiz? Tabloyu nasıl görüyorsunuz?

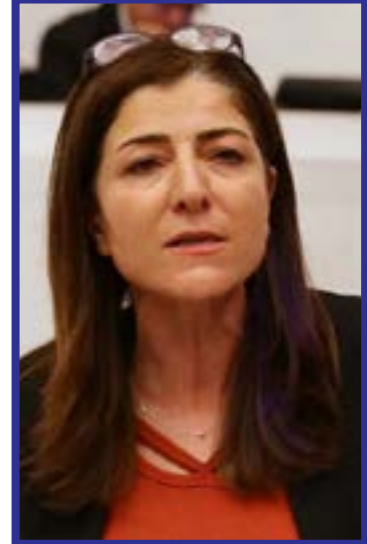
Herhalde neredeyse unutacağımız iki kavramdan bahsediyoruz. Çünkü Türkiye'de ne ifade özgürlüğü ne basın özgürlüğü var. Bunu nereden görüyoruz? Düşüncelerini açıklayan her insanın cezaevine atıldığı bir ortamda ifade özgürlüğünden bahsetmek mümkün değil. Basın emekçilerinin tutuklandığı, ciddi cezalarla yargılandığı bir süreçte dolayısıyla basın özgürlüğü de olamaz. Sadece yargı da değil, basının bir takım yasal düzenlemelerle önünün kesildiği, sürekli ceza tehdidi altında bırakıldığı, Cumhurbaşkanlığından basın kartı verilmediği durumda basın sayılmadığı, bir yeri izlemeye gittiğinde alınmadığı, bölgede sürekli şiddetle karşı karşıya kaldığı... Siz bir eyleme gidiyorsunuz, basın emekçisisiniz, gidiyorsunuz. Polis şiddeti ile karşı karşıya kalıyorsunuz. Bu koşullarda basın özgürlüğünden bahsetmek mümkün değil. Basın özgürlüğünün olmadığı yerde ifade özgürlüğünden bahsetmek de mümkün olmuyor maalesef.

Partiniz HDP hakkında bir kapatma davası sürüyor ve birçoğu kadın olmak üzere çok sayıda partiniz milletvekili ve belediye başkanı tutuklu. Bu süreci nasıl değerlendiriyorsunuz? Neden özellikle kadın vekil ve parlamenterler?

Partimize yönelik kapatma davası aslında demokratik siyaset alanında iktidar bizimle baş edemediği için. İsteddiği şekilde yok edemiyor, çalışmalarımızı engelleyemiyor. Çünkü partimizin gerçekten hattı, bu ülkenin halklarının taleplerinden oluşuyor. Dolayısıyla [iktidar] demokratik siyaset alanında engelleyemeyince yargı mekanizması ile bizim çalışmalarımızı engellemeye, partimizi ortadan kaldırmaya çalışıyor.

Yargı Türkiye'de bağımsız değil. Ne Anayasa Mahkemesi ne diğer mahkemeler, hiçbiri bağımsız değil. İktidarın talimatıyla yürüyor. Dolayısıyla kapatma davası da hakkımızda açılan Kobane kumpas davası da iktidarın talimatıyla açılmış, bizi yargı eliyle susturmanın araçları aslında. Özetle budur. Bir hukuki zeminden bahsetmek mümkün değil. Tümüyle siyasi bir zemin var. Siyaset nedeniyle bu davalar açılmış durumda.

Kadınlar açınsındansa, hepimiz biliyoruz ki hem dünyada hem de bizim ülkemizde ciddi anlamda bir kadın özgürlük mücadelesi var. Türkiye'de kadınlar hiçbir zaman mücadelelerinden, haklarından, kazanımlarından vazgeçemediler. Burada en etkili olanlardan bir tanesi de elbette ki partimizin kadın meclisleriydi, kadın arkadaşlarımızdı, kadın milletvekillerimizdi, kadın belediye başkanlarımızdı, kadın aktivistlerimizdi. Dolayısıyla bu kadar kadın siyasetine düşman olan bir iktidar varken, kadın kazanımlarına tümüyle saldıran bir iktidar varken, kadınların siyasette temsilini kabul etmeyen, 'sizi evlerde

“Yargı Türkiye'de bağımsız değil. Ne Anayasa Mahkemesi ne diğer mahkemeler, hiçbiri bağımsız değil. İktidarın talimatıyla yürüyor.”

görmek istiyoruz, başka yerde değil, makbul kadınlar olacaksınız, itaat edeceksiniz' diyen bir iktidar varken bize yönelik bir saldırı dalgası olmaması beklenemezdi zaten. Çünkü kadına düşmansanız, kadın özgürlüğüne düşmansanız, ilk saldıracağınız yer HDP'nin kadın üyeleri oluyor doğal olarak. O yüzden de bütün davalarda en çok gözaltına aldığı, tutukladığı, ceza verdiği kesim kadınlar oluyor. Onları önünde bir engel olarak görüyor. Çünkü bir otoriter rejim inşa etmeye çalışıyor. Erkek egemenliğini büyütme çalışıyor. Bu kapsamda da ilk saldırdığı yer kadın özgürlük mücadelesi oluyor.

Belki küçük bir şey: Son dönem yaptığı ittifaklar bunun çok açık göstergesi. AKP bu dönemde, yeni seçime giderken açıkça Taliban'a benzer bir ittifak gerçekleştirdi. Ve bu ittifakın talebi şu: 6284'ü kaldıracaksınız, nafaka hakkını ortadan kaldıracaksınız, kadın kazanımlarını ortadan kaldıracaksınız, bu koşulda ittifak yaparız dediler. Ve iktidar da bunu kabul etti. Aslında kadına nasıl bir bakışlarının olduğunun çok açık bir göstergesi.

Sizin feminist ve hukuk kökenli bir vekil olduğunuzu biliyoruz. Bu nedenle özellikle size sormak istedik. İstanbul Sözleşmesi'nden Türkiye niye çekildi? 14 Mayıs sonrası İstanbul Sözleşmesi'ne geri dönüleceğini beklemeli miyiz?

İstanbul Sözleşmesi bizim için çok önemli, aslında hayati bir sözleşmeydi. Kadınların kazanımlarıyla, aslında kadınların mücadelesiyle imzalanmıştı. Hani iktidar hep şöyle diyor da: biz imzaladık, biz imzaladık. Öyle değil. Kadınların yıllardır [süren] mücadelesinin sonucu olarak imzalandı. Sonrasında iktidar buradan çekildi. Niye? Çünkü iktidar artık bu ülkede bir kadın özgürlüğü istemiyor. Kadınların şiddetten arındırılmış bir yaşamı olsun istemiyor. Kadınların ekonomik koşullarının erkeğe bağımlı olmadığı bir düzen istemiyor. Tümüyle, demin de söyledim, makbul kadınlar dedikleri, itaat eden, boyun eğen, ve devletin erkek aklına ya da erkeğin erkek aklına itaat eden bir toplumsal yapı kurmak istiyor. Bu yapı içerisinde İstanbul Sözleşmesi gibi bir sözleşmenin olması onların önünü kesiyor. Böyle bir sözleşmeyle çünkü, istedikleri kadın modelini yaratamazlar. O yüzden yeni yöneliminin gereği olarak da ülkede yaratmaya çalıştığı baskıcı, savaş politikalarından yana, erkek egemen bir toplumsal yapı için bu sözleşmeden vazgeçmesi gerekiyordu. Bunun için vazgeçtiler ama sadece bu değil. Demin de dediğim gibi nafaka hakkımızı kaldırmaya çalışıyorlar. Kız çocuklarını çocuk yaşta tecavüz edenlerle evlendirmek için yasal düzenlemeler yapmak istiyorlar. Çoklu kazanımlarımıza, mesela kürtaj hakkımıza yönelik saldırı dalgası sürekli var. Yani birçok saldırı dalgası var aslında ülkede, sadece İstanbul Sözleşmesi değil.

Yeni iktidar açısından söylersek burada belirleyici olacak olanın Yeşil Sol Parti yani bizim partimiz olduğu, ve kadınların sokaktaki mücadelesi olduğu çok net. Çünkü biz kendisine ittifak diyen Millet İttifakı'nın da bu konuda bileşenleri içerisinde İstanbul Sözleşmesi'ne karşı olanların olduğunu biliyoruz. Açıkça "İstanbul Sözleşmesi kaldırılınsın" diyordu Millet İttifakı'nın içinde yer alan bir parti. Dolayısıyla biz oraya da güvenmiyoruz bu açıdan. Ama iki şeye güveniyoruz: Bir, bizim partinin kadınlarının verdiği mücadeleye güveniyoruz. İki, feminist mücadeleye güveniyoruz. Sokakları, meydanları terk etmeyen, haklarımız için buradayız diyen kadın özgürlük mücadelesine ve tabii ki dünyadaki kadın özgürlük mücadelesine güveniyoruz. Yeni dönemde İstanbul Sözleşmesi imzalanacaksa bu güçler sayesinde imzalanacak.

“ İstanbul Sözleşmesi bizim için çok önemli, aslında hayati bir sözleşmeydi. Kadınların kazanımlarıyla, aslında kadınların mücadelesiyle imzalanmıştı. Hani iktidar hep şöyle diyor da: biz imzaladık, biz imzaladık. Öyle değil. Kadınların yıllardır [süren] mücadelesinin sonucu olarak imzalandı. Sonrasında iktidar buradan çekildi. Niye? Çünkü iktidar artık bu ülkede bir kadın özgürlüğü istemiyor. ”

Türkiye her yıl Avrupa'nın en kalabalık 8 Mart Gece Yürüyüşlerine ve pridelara ev sahipliği yapıyor. Ama aynı zamanda hemen her yıl bu yürüyüşlerde çok sayıda kişinin gözaltına alındığını ve yaralandığını da duyuyoruz. 2023 pride'ı seçimlerden sonra olacak. 2023 pride'ı ve 2024 8 Mart'ını bugünden bakınca nasıl görüyorsunuz? CHP'nin 8 Mart'ın seneye Taksim'de coşkuyla kutlanacağını söylediğini biliyoruz. Sizce bu gerçekçi mi?

“ AKP öncesi de kadın özgürlüğünde ciddi sorunlarımız vardı. O zaman da erkek egemenliği vardı. Millet İttifakı diyor ki kısmi restorasyonla bir geriye dönüş yapacağız. Ama bu bize yetmez. Biz topyekün bir erkek egemenliği ile mücadele hattı talep ediyoruz. ”

Şunu biliyoruz, demin de söylediğim gibi Millet İttifakı da bizim düşündüğümüz anlamda, feminist mücadelenin düşündüğü anlamda bir kadın özgürlüğünden bahsetmiyor. Bu çok net. Onlar da kısmen kadınların bazı alanlardaki özgürlüklerini tanımlayan ama geniş anlamda gerçekten erkek egemenliği ile mücadele eden ve erkek egemenliği değiştirip dönüştüren bir hattı tarif etmiyor aslına bakarsanız. Önerdikleri şeyler kısmi düzenlemeler içeriyor. Ki Millet İttifakı genel olarak bir restorasyondan bahsediyor, köklü bir değişimden, köklü bir dönüşümden bahsetmiyor. Şunu da bilmek gerekiyor: bizim ülkemizde AKP öncesi de kadın özgürlüğünde ciddi sorunlarımız vardı. O zaman da erkek egemenliği vardı. Millet İttifakı diyor ki kısmi restorasyonla bir geriye dönüş yapacağız. Ama bu bize yetmez. Biz topyekün bir erkek egemenliği ile mücadele hattı talep ediyoruz. Evet, 8 Mart belki yasaklanmayacak yeni dönemde. Evet. LGBTİ artıların yürüyüşleri yasaklanmayacak belki, evet. Ama yine de bizi sınırlamaya çalışacaklar, yine de bazı konularda taleplerimizi kabul etmeyecekler. O yüzden biz aslında burada da mücadeleye devam edeceğiz. Yani yeni dönemde de biz mücadelemizi sürdüreceğiz. Biz yeni dönemi biraz şöyle görüyoruz: demokrasi kanalları açılabilirse, yani en azından toplanma ve gösteri yürüyüşü hakkımız, düşünce özgürlüğü hakkımız, ifade etme, örgütlenme hakkımız açılabilirse bu dönemde, biz bu dönemde kendi mücadelemizle kazanacağız. Böyle bakıyoruz genel olarak.

PEN Norveç olarak Gezi yargılamasının neredeyse tüm duruşmalarında bizzat bulunduk ve sizi de duruşma salonunda gördük. Gezi Davası yargılama süreci hakkında görüşlerinizi alabilir miyiz? Türkiye'de gelecekte yargı alanındaki benzer ihlalleri ve adaletsizlikleri nasıl engelleyebiliriz?

Aslında Gezi davası da tüm Türkiye'deki siyasi yargılamalardan farklı bir yargılama değildi. Çünkü tüm Türkiye'de gördüğümüz siyasi yargılamaların hedefi, toplumsal direniş odaklarını, mücadele edenleri susturmak üzerine kuruluydu. Ve Gezi direnişi bu anlamıyla iktidar açısından büyük korku yaratan bir direnişti. Çünkü Gezi direnişinde insanlar şunu söyledi: Biz sizin otoritenize boyun eğmeyeceğiz, doğamızı katletmenize boyun eğmeyeceğiz, kadınlara '3 çocuk 5 çocuk doğurun' zorunluluğunu kabul etmeyeceğiz. Kürtler, 'biz haklarımızın yasaklanmasına, dilimizin yasaklanmasına, savaş politikalarına onay vermeyeceğiz', kabul etmeyeceğiz dedi. LGBTİ artılar 'bizi yok saymanızı kabul etmiyoruz' dedi. İşçiler emekçiler 'kölelik koşullarını kabul etmiyoruz' dedi. Bunun gibi çoklu alanlar vardı. Bir isyandı, bir hayırdı aslında. 'Biz haklarımıza, yaşamlarımıza sahip çıkıyoruz' mücadelesiydi Gezi direnişi. Ve iktidar tabii ki bundan hiç hoşlanmadı. Çünkü iktidarın istediği bir toplumsal şekillenme içinde bu özgürlük alanlarının hiçbirisi yoktu. Ve bunun için yargıyı kullandı ve Gezi direnişinde bazı arkadaşlarımızı yargıladı ve yıllara varan cezalar verdi. Hukuk var mıydı? Hukuk yoktu. Gerçek bir hukuk olsaydı ülkede bu davaların açılmaması bile gerekiyordu. Bırakın bir ceza verilmesini, bu davaların açılmaması gerekiyordu. Ki şunu hatırlayalım, birçok kez beraat kararı verilmesine rağmen

bu davalarda, tekrar baskı uyguladılar, hakimleri görevden aldılar, yerlerini değiştirdiler, yeni heyetler oluşturdular ve yeni heyetlerle cezalar verdiler, beraat verilmiş dosyalarda yeniden yargılamayla. Dolayısıyla burada bir hukuk yok. Bu aslında Gezi direnişine katılanlardan bir öç alma, onları susturma sessizleştirmenin aracıydı. Şunu dedi iktidar: Bir daha böyle bir şeye kalkışırsanız hepinize müebbet cezalar vereceğim diye bir cümle kurmuş oldu aslında.

Osman Kavala da aslında Gezi direnişi açısından tabii ki şöyle bir yerde durmuyordu: asli Gezi direnişinin içinde bulunanlardan birisi değildi. Ama belli ki belirli gruplardan öç almak istediler, birilerini hedef yapmak istediler. Ve bu kapsamda Osman Kavala da seçildi. Şöyle değil tabii: Gezi direnişine katılan milyonlarca insan vardı aslında. Hepsini hedef yapamayacağı için - bu kadar geniş bir hedef yapma ihtimali olmadığı için - kendince bazı simgesel isimleri seçti ve bunun üzerinden saldırdı. Mücella Yapıcı gibi, diğer o dosyada yargılanan arkadaşlarımız gibi bir hedef belirliyor ve bunun üzerinden topluma korku salıyor aslında. Yani sadece cezayı o kişiye vermiyor, Bu yargılamalarda mantık budur. Bir kişiyi yargılıyorsunuz ama o Gezi direnişine katılan herkese bir şey demiş olursunuz. Bence o yüzden bazı simgesel isimleri seçtiler ve onları hedef yaptılar.

14 Mayıs seçimleri sonrasında iktidar değiştiği koşulda ifade ve basın özgürlüğü alanında nasıl bir süreç gelişeceğini öngörüyorsunuz? HDP'nin somut planlamaları neler? Ama tabii aynı soruyu tersten de sormak istiyoruz. İktidar aynı kaldığı koşulda bu hak ve özgürlüklerin kullanım alanında seçim sonuçlarının bir etkisi olacak mı? Olacaksa ne öngördüğünüzü bizimle paylaşabilir misiniz?

Şuna güveniyoruz biz: Şimdi Millet İttifakı kazanırsa eğer, Yeşil Sol ve Emek Özgürlük İttifakı güçlü bir parlamentoya giriş sağlayabilirse, ki bizim hedefimiz bu, bu koşullarda biz ciddi anlamda çok şeyi değiştirebiliriz. Ama eğer Yeşil Sol güçlü giremezse, sadece bu ülkede ağır koşulları yerleştirmeye çalışan iktidar alırsa ya da sadece restorasyon diyen bir ekip alırsa çok büyük değişiklikler beklemiyoruz. Ama Yeşil Sol Parti olarak bizler, kadın özgürlük mücadelesini temsil edenler, ezilenleri temsil edenler olarak parlamentoya güçlü bir giriş yapabilirsek - milletvekili sayısı itibarıyla bunu hedefliyoruz- o zaman parlamentoda ciddi değişiklikler yaratabiliriz. Ve eğer sokakla birlikte yani toplumsal alanın mücadelesiyle birlikte ciddi bir çıkış yapabilirsek, o zaman evet, bütün bu dediklerinizi yaşama ihtimalimiz var. Ama bunun belirleyicisi gerçekten mücadelenin kendisi olacak. Millet İttifakı bazı meselelerde adım atacak. Neden atacak? Çünkü Millet İttifakı'na da oy veren insanlar diyor ki: Yeter Artık! Biz baskıdan bunaldık, yoksulluktan bunaldık, haksızlıktan adaletsizlikten bunaldık. Düşmanlaştırmadan bunaldık. Ve bütün bunları artık çözmenizi istiyoruz diyerek Millet İttifakı'na oy veriyorlar. O yüzden Millet İttifakı'nı oluşturanlar da bu basınçla değiştirmek zorunda kalacaklar. Ama yine de asıl unsurun Yeşil Sol olduğunu çok açık söylemek gerekir, bizim partimiz olduğunu çok açık söylemek gerekir. Zira Yeşil Sol yoksa kısmi düzenlemelerle bunlar da kalır. İleriye gitmezler. Gerçek anlamda yaşanılabilir bir ülke kurma dertlerinin olduğunu düşünmüyoruz mesela. Atacakları bazı adımları da kendilerine oy verenlerin talepleri zorladığı için yapacaklar. Bence bütün bu süreçlerde güveneceğimiz iki şey var: Bir; mecliste Yeşil Sol'un çoğunlukta olması yani ciddi bir milletvekili sayısı ile girmesi. İkincisi ise; alanların, sokakların, meydanların güçlü örgütlenmesi, örgütlenenlerin de 'bize verdiğiniz sözleri tutmak zorundasınız, bu da yeterli değil, daha fazlasını istiyoruz, şunları istiyoruz" diyerek talepleri konusunda ısrarcı olmaları. Bu ülkede bir gelecek olacaksa bence buradan olacak. ■

Züleyha Gülüm,

Halkların Demokratik Partisi (HDP) milletvekili olan Züleyha Gülüm, İstanbul Hukuk Fakültesi mezunudur.

Avukat Gülüm, sosyalist feminist kolektif ve Özgürlük İçin Hukukçular Derneği Kadın Komisyonu üyesidir. Aynı zamanda başka kadın dernekleri ve kadın kooperatif çalışmalarında da yer almıştır.

TBMM Adalet Komisyonu üyesi olarak görev yapmıştır.